

Διάλεξη 12^η

Κυριάκος Κυριαζόπουλος,
Επίκουρος Καθηγητής
Τμήμα Νομικής ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Περιεχόμενα ενότητας

1. Το αγιορείτικο δίκαιο

Σκοποί ενότητας

1. Μελέτη του εσωτερικού δικαίου που διέπει την κοινότητα Αγίου Όρους

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Ζητήματα που αφορούν το αγιορειτικό δίκαιο

Οι αποφάσεις της Ιερής Κοινότητας

- Λαμβάνονται με πλειοψηφία και καταχωρούνται σε ειδικό βιβλίο για να γίνουν εκτελεστές.
- Οι αντιπρόσωποι αν διαφωνούν με την απόφαση μπορούν να αξιώσουν την καταχώρηση της μειοψηφίας τους αλλά σε καμία περίπτωση δεν δικαιούνται να αρνηθούν την υπογραφή.
 - Η άρνηση συνεπάγεται τις ποινές της κωλυσιεργίας, αποβολή και ενδεχομένως αντικατάσταση.
- Οι αποφάσεις της ιεράς κοινότητας υποβάλλονται για έλεγχο νομιμότητας στον διοικητή.
- Αρμοδιότητα για την εκτέλεση των αποφάσεων έχει ο διοικητής, αλλά πάντα με την παρουσία ενός επιστάτη.

Τα έγγραφα της Ιεράς Κοινότητας

- Στη θέση της υπογραφής των αντιπροσώπων έχουν τις λέξεις «Άπαντες οι εν τη κοινή συνάξει αντιπρόσωποι και προϊστάμενοι των είκοσι ιερών μονών του Αγίου Όρους Άθω» και την κοινή σφραγίδα των επιστατών.
- Όλα τα έγγραφα, και τα απευθυνόμενα σε αυτήν είναι υποχρεωτικά γραμμένα στην ελληνική γλώσσα.
- Ιδιαίτερα τα πληρεξούσια γράμματα, έχουν μετά την επικύρωσή τους από την Ιερά Επιστασία ισχύ δημόσιου εγγράφου για όλες τις αρχές του κράτους.

Ο αρχιγραμματέας της Ιεράς Κοινότητας

Η γραφική υπηρεσία διεξάγεται από τον αρχιγραμματέα μοναχό μιας από τις αγιορείτικες μονές, ηλικίας άνω των 25 ετών, με πτυχίο ανώτατης σχολής ή απολυτήριο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η διοικητική εξουσία της ιεράς κοινότητας προς τις μονές

- Περιλαμβάνει:
 - την έγκριση των εσωτερικών κανονισμών, εφόσον συμφωνούν με τον καταστατικό χάρτη.
 - την εποπτεία για την τήρηση του κανονισμού σε κάθε μονή και την ομαλή λειτουργία.
- Δεν επικρατεί ομοφωνία στη θεωρία ως προς τα όρια των δικαιωμάτων της ιεράς κοινότητας σε περίπτωση διαπιστώσεως παραβάσεων.
 - Στην έννοια της εποπτείας, κατά μία άποψη, περιέχεται η υποχρέωση λήψης των αναγκαίων μέτρων για την επάνοδο στην κανονική λειτουργία του κανονισμού και στην πιστή εφαρμογή του καταστατικού χάρτη Αγίου Όρους.
 - Στο α. 27 προβλέπεται ρητά η ανάμειξη της ιεράς κοινότητας για την οικονομική εξυγίανση μιας μονής αν διαπιστωθεί η ύπαρξη οικονομικής κρίσης.
- Άλλες περιπτώσεις επέμβασης (εκδίκαση ενστάσεων κλπ) έχουν περισσότερο δικαιοδοτικό χαρακτήρα.

Ιερά Επιστασία

- Η εκτελεστική εξουσία στο Άγιο Όρος ασκείται από την τετραμελή Ιερά Επιστασία.
- Για τον καθορισμό των μελών της, διαιρούνται οι είκοσι κυρίαρχες μονές σε πέντε τετράδες σύμφωνα με την ιεραρχική τους τάξη, σε τρόπο ώστε επικεφαλής κάθε τετράδας να είναι μία από τις πέντε πρώτες την τάξη μονές δηλαδή Μεγίστης Λαύρας, Βατοπεδίου, Ιβήρων Χιλανδαρίου και Διονυσίου.
- Κάθε τετράδα ασκεί την επιστασία για ένα χρόνο ανά πενταετία και συγκεκριμένα από την 1/6 μέχρι την 31/5.
 - Κάθε μονή, ορίζει έναν επιστάτη με τα ίδια προσόντα όπως αυτά των αντιπροσώπων.
- Ο επιστάτης της πρώτης τη τάξη μονής καλείται πρωτεπιστάτης, και είναι ο πρόεδρος της Ιεράς Επιστασίας.

Οι επιστάτες

- Οι μονές μπορούν να ορίσουν ως επιστάτη τον αντιπρόσωπό τους στην ιερά κοινότητα.
 - Αυτό δεν ισχύει για τη μονή του πρωτεπιστάτης, διότι αυτός διευθύνει τις εργασίες στην ιερά κοινότητα.
 - Αν η οικεία μονή δεν συμμορφωθεί με την απαγόρευση τότε τα έργα του πρωτεπιστάτη ασκεί ο της προηγούμενης χρονιάς.
- Οι επιστάτες μένουν συνεχώς στις Καρυές και απουσιάζουν μόνο για λόγους υπηρεσιακούς.
 - Στον πρωτεπιστάτη απαγορεύεται η απομάκρυνση από την έδρα του.
- Επιστάτης που απουσιάζει αναπληρώνεται από έναν αντιπρόσωπο της εμπιστοσύνης του ή σε περίπτωση απουσίας όλων των αντιπροσώπων από τον αρχιγραμματέα, αλλά ποτέ από συνεπιστάτη του.
- Οι επιστάτες είναι μεταξύ τους ίσοι κι ο πρωτεπιστάτης πρώτος μεταξύ ίσων.

Η λήψη αποφάσεων

- Οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία. Σε ισοψηφία αποφαινεται η ιερά κοινότητα. Στη λήψη των αποφάσεων πρέπει να μετέχουν και οι τέσσερις.
- Αυθαίρετη ενέργεια ενός ή περισσότερων επιστατών, εν αγνοία των υπολοίπων, συνεπάγεται το ανίσχυρο των αποφάσεων.
 - Τέτοια ενέργεια καθώς και κάθε άρνηση υπηρεσίας, επισύρει κυρώσεις (επίπληξη, αντικατάσταση).
- Τη γραφική υπηρεσία της ιεράς επιστασίας διεξάγει ο αρχιγραμματέας με τη βοήθεια του υπογραμματέα.

Οι αρμοδιότητες της Ιεράς Επιστασίας

Οι αρμοδιότητες της ιεράς επιστασίας καθορίζονται στο α. 40 καταστατικού χάρτη Αγίου Όρους.

- Είναι το εκτελεστικό όργανο της ιεράς κοινότητας και εκπληρώνει καθήκοντα ορισμένων πολιτειακών αρχών (αστυνομία, ειρηνοδίκη κλπ).
- Διεκπεραιώνει και σφραγίζει την αλληλογραφία της ιεράς κοινότητας.
Η σφραγίδα της επιστασίας αποτελείται από τέσσερα κομμάτια και κάθε επιστάτης φυλάσσει από ένα.
- Φροντίζει για την καθαριότητα, τη συντήρηση και το φωτισμό των δρόμων στις Καρυές, διενεργεί ασιατρικές επιθεωρήσεις, παρακολουθεί τις ώρες λειτουργίας των καταστημάτων, προβαίνει στη διατίμηση των τροφίμων.
- Έχει το δικαίωμα να απελαύνει με τα όργανά της, τους άεργους κι όσους προκαλούν αταξία ζητώντας και τη συνδρομή των αστυνομικών οργάνων.

Το κοινό ταμείο

- Η ιερά επιστασία διαχειρίζεται το κοινό ταμείο με την ευθύνη των μονών-μελών της.
- Τα έσοδα του ταμείου εισπράττονται από την επιστασία και η καταβολή τους είναι υποχρεωτική για τις μονές και τα εξαρτήματα, στην αναλογία που καθορίζεται από την έκτακτη εικοσαμελή σύναξη.
- Από το ταμείο συντηρούνται το σκευοφυλάκιο, το πρωτάτο, ο κοινός επίτροπος έξω από το Άγιο Όρος, οι φύλακες και καλύπτονται διάφορες τακτικές ή έκτακτες ανάγκες.
- Οι δαπάνες διενεργούνται με βάση τον προϋπολογισμό που εγκρίνει η ιερά κοινότητα.
 - Κάθε αιτιολογημένη δαπάνη εκτός προϋπολογισμού, βαρύνει τους επιστάτες που την εκτέλεσαν.

Η Εξελεγκτική Επιτροπή

Η εξελεγκτική επιτροπή που ορίζεται από την ιερά κοινότητα ελέγχει κάθε εξάμηνο τον απολογισμό των δαπανών και τα παραστατικά τους έγγραφα.

Έκτακτες συνάξεις

- Το α. 43 καταστατικού χάρτη προβλέπει τη συγκρότηση ενός ανώτατου οργάνου, της έκτακτης εικοσαμελούς σύναξης, που αποτελείται από τους ηγουμένους των είκοσι ιερών μονών.
- Η σύναξη συνέρχεται αυτοδικαίως ύστερα από τυπική πρόσκληση της ιεράς κοινότητας δύο φορές το χρόνο, δεκαπέντε ημέρες μετά το Πάσχα και στις 20/8.
- Η απαγόρευση να συμπίπτει η ιδιότητα αντιπροσώπου μιας μονής στην ιερά κοινότητα με μέλος της σύναξης δεν έχει πλέον πρακτική σημασία αφότου εξέλειπαν οι ιδιόρρυθμες μονές.
- Οι αρμοδιότητες του οργάνου προβλέπονται από το α. 6 του νομοθετικού διατάγματος που αφορά το Άγιο Όρος που κυρώνει τον καταστατικό χάρτη Αγίου Όρους.

Η Έκτακτη Διπλή Ιερά Σύναξη

- Στην ιστορία των αγιορείτικων θεσμών εμφανίζεται και η Έκτακτη Διπλή Ιερά Σύναξη που αποτελείται από ολόκληρη την ιερά κοινότητα κι από έναν επιπλέον αντιπρόσωπο κάθε μονής, στο σύνολο από σαράντα μέλη.
- Παρόλο που η αγιορείτικη νομοθεσία δεν προβλέπει αυτή την έκτακτη σύναξη
 - αυτή ψήφισε τον ισχύοντα καταστατικό χάρτη Αγίου Όρους
 - πολλές φορές συγκλήθηκε από την ιερά κοινότητα για την αντιμετώπιση σοβαρών καταστάσεων.
- Κατά το α. 1 του εσωτερικού κανονισμού της που ψηφίστηκε από μια τέτοια σύναξη και τέθηκε σε εφαρμογή στις 14/110/1930, είναι το έκτακτο σώμα στο οποίο κάθε μονή αντιπροσωπεύεται από 2 αντιπροσώπους.
- Η έλλειψη νομοθετικής πρόβλεψης είχε ως συνέπεια τη διατύπωση πολλών αμφισβητήσεων για τη νόμιμη υπόσταση αυτού του οργάνου.

Άσκηση κρατικής εποπτείας στο Άγιο Όρος.

- Την ανώτατη εποπτεία για την τήρηση του αγιορείτικου καθεστώτος στο διοικητικό του μέρος παρακράτησε με ρητή συνταγματική διάταξη η ελληνική πολιτεία
 - Το πνευματικό μέρος ανατέθηκε στο οικουμενικό πατριαρχείο.
- Η κρατική εποπτεία ασκείται από τον διοικητή του Αγίου Όρους του οποίου τα δικαιώματα και τα καθήκοντα καθορίζονται με νόμο.
- Ο διοικητής διορίζεται με προεδρικό διάταγμα που προκαλείται από τον υπουργό εξωτερικών, που οφείλει να επιλέξει προσωπικότητα αναγνωρισμένου κύρους, με διοικητική πείρα και γνώση των θεμάτων του Αγίου Όρους.
 - Έχει βαθμό και αποδοχές γενικού γραμματέα περιφέρειας, αναπληρώνεται σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματός του απ' τον αναπληρωτή διοικητή.

Οι αρμοδιότητες του διοικητή

- Η διοίκηση του Αγίου Όρους εδρεύει στις Καρυές και η οργάνωση και λειτουργία της διέπεται από το προεδρικό διάταγμα 227/98.
- Ο διοικητής είναι μέσα στην περιοχή του Αγίου Όρους φορέας διοικητικής εξουσίας χωρίς να αποτελεί όργανο της αυτοδιοίκησης.
- Την εποπτεία που προβλέπει το α. 105, § 4 συντάγματος ασκεί ο διοικητής είτε
 - Με τη συμμετοχή του στις εργασίες της ιεράς κοινότητας.
 - Με τον έλεγχο νομιμότητας των αποφάσεων των μοναστηριακών οργάνων.
- Αν στις αποφάσεις διαπιστώσει παράβαση του καταστατικού χάρτη ή άλλης διάταξης,
 - Εφιστά την προσοχή της ιεράς κοινότητας.
 - Αποτείνεται στο υπουργό εξωτερικών ζητώντας οδηγίες, σε περίπτωση διαφωνίας .

Οι αρμοδιότητες του διοικητή (2)

- Έλεγχο νομιμότητας ασκεί ο διοικητής με τη συμμετοχή του στην εκτέλεση των αποφάσεων των μοναστηριακών αρχών και της ιεράς κοινότητας (α. 8 καταστατικού χάρτη Αγίου Όρους).
- Μορφή ελέγχου νομιμότητας αποτελεί και η επισήμανση παράλειψης των μοναστηριακών αρχών να προβούν σε ενέργειες επιβαλλόμενες από τον καταστατικό χάρτη ή το κυρωτικό νομοθετικό διάταγμα.
- Οι πράξεις του διοικητή που εντάσσονται στην άσκηση των διοικητικών του αρμοδιοτήτων, δοθέντος ότι είναι εκτελεστές διοικητικές πράξεις, υπόκεινται στον ακυρωτικό έλεγχο του συμβουλίου της επικρατείας.
 - Με τον έλεγχο αυτό εξασφαλίζεται κατά ένα μέρος η άρση των συγκρούσεων μεταξύ των δύο φορέων εποπτείας, της ελληνικής πολιτείας και του οικουμενικού πατριαρχείου.

Κρατική εποπτεία πέρα από το διοικητή

- Η εποπτεία του κράτους ως προς το διοικητικό μέρος περιλαμβάνει:
 - Τον έλεγχο νομιμότητας που ασκεί ο υπουργός εξωτερικών κατά την επικύρωση κανονιστικών διατάξεων, ψηφισμένων από την έκτακτη εικοσαμελή σύναξη
 - τον έλεγχο που ασκείται απ' το ΣτΕ.
- Αυτός ο έλεγχος δεν επεκτείνεται σε θέματα που αφορούν την εσωτερική διοίκηση του Αγίου Όρους, σύμφωνα με το συνταγματικά καταχρώμενο διοικητικό σύστημα.
 - Στα εσωτερικά θέματα ανήκουν, όπως έχει δεχθεί η νομολογία του ΣτΕ, οι κάθε είδους σχέσεις των μοναστικών ιδρυμάτων και των μοναχών.

Η εποπτεία του οικουμενικού πατριαρχείου

- Είναι καθαρά πνευματικής φύσης.
- Εκτός απ' τη συμμετοχή του στην απονομή δικαιοσύνης στις σχέσεις του με το Άγιο Όρος, η εποπτεία του περιλαμβάνει:
 - Την έγκριση κανονιστικών διατάξεων πνευματικής φύσης που ψηφίζονται από την έκτακτη εικοσαμελή σύναξη.
 - Την υποχρέωση γνωστοποίησης στο πατριαρχείο κάθε εκλογής, παύσης, παραιτήσεως ή εκπτώσεως ηγουμένου, επιτρόπου, και μέλους μοναστηριακής σύναξης.
 - Τη χορήγηση ορισμένων αδειών.
- Προβλεπόταν η έκδοση πατριαρχικού σιγιλλίου για τη μετατροπή ιδιόρρυθμης μονής σε κοινόβια που δεν έχει πλέον πεδίο εφαρμογής, εκτός αν γίνει δεκτό ότι εφαρμόζεται κατ' αναλογία η ίδια διαδικασία σε περίπτωση μετατροπής ιδιόρρυθμης σκήτης σε κοινόβια.

Νομολογία του ΣτΕ που αφορά το Άγιο Όρος.

- Η Απόφαση 869/1967 της ολομέλειας του ΣτΕ ορίζει ότι οι διατάξεις του καταστατικού χάρτη του Αγίου Όρους, που δεν αναφέρονται στην αυτοδιοίκησή του, δεν καλύπτονται από τη συνταγματική προστασία και μπορεί να τροποποιηθούν με κοινό νόμο, χωρίς τήρηση της ειδικής διαδικασίας που προβλέπει το σύνταγμα.
 - Αν έχουν περιεχόμενο ειδικότατο και εξαιρετικό, για την τροποποίηση για την κατάργησή τους απαιτείται ειδικός νόμος.

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

**Κείμενο της απόφασης 869/1967
της ολομέλειας του ΣτΕ.**

Σχολιασμός απόφασης 869/1967

- Η απόφαση 869/1967 αποφαίνεται ότι τα ζητήματα που αφορούν την αυτοδιοίκηση του Αγίου Όρους καλύπτονται απ' τη συνταγματική προστασία του και μπορούν να τροποποιηθούν μόνο με την τήρηση της ειδικής διαδικασίας που προβλέπει το σύνταγμα.
- Αν όμως δεν αναφέρονται στην αυτοδιοίκηση του Αγίου Όρους τότε δεν καλύπτονται απ' τη συνταγματική προστασία και μπορούν να τροποποιηθούν με κοινό νόμο.

Σχολιασμός απόφασης 869/1967 (2)

- Ο κοινός νόμος δεν ορίζει ρητά ότι καταλαμβάνει και μοναστηριακό ακίνητο εκτός Αγίου Όρους, οπότε δεν καλύπτει το αγιορείτικο μετόχι.
 - Ο νόμος για τις απαλλοτριώσεις μιλούσε γενικώς για μοναστηριακό ακίνητο, δηλαδή για επιβολή απαλλοτρίωσης για λόγους δημόσιας ωφέλειας παντός ακινήτου, και μοναστηριακού, αλλά δεν αναφερόταν στα αγιορείτικα μετόχια.
- Στην περίπτωση μετοχίου της μονής Ιβήρων:
 - ο νόμος που επέτρεπε την απαλλοτρίωση, δεν προέβλεπε την περίπτωση αγιορείτικου μετοχίου ενώ με την απόφαση απαλλοτρίωσης επιβαλλόταν απαλλοτρίωση μετοχίου της μονής Ιβήρων Αγίου Όρους.
- Γι' αυτό το ΣτΕ, επειδή θα μπορούσε να αναφέρεται αλλά δεν το είχε προβλέψει, έκρινε τη διοικητική πράξη απαλλοτρίωσης αγιορείτικου μετοχίου για λόγους δημοσίας ωφέλειας ότι είναι ακυρωτέα.

Βιβλιογραφία

1. Σύνταγμα της Ελλάδας
2. Καταστατικός χάρτης του Αγίου Όρους

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Γιώργος Μαριάς
Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2016

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

